Civilinė byla Nr. 2-1545/2011
Procesinio sprendimo kategorija: 94.2.5.; 118.1.; 132.

LIETUVOS APELIACINIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2011 m. gegužės 13 d.
Vilnius

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų: Alės Bukavinienės, Algirdo Gailiūno ir Danutės Gasiūnienės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), teismo posėdyje apeliacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo **ieškovo Norvegijos įmonės „Shipping Service“ A/S atskirąjį skundą** dėl Klaipėdos apygardos teismo 2011 m. kovo 22 d. nutarties, kuria byla nutraukta ir panaikinta nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, priimtos civilinėje byloje Nr. 2-426-125/2011 pagal ieškovo Norvegijos įmonės „Shipping Service“ A/S ieškinį atsakovams ribotos atsakomybės bendrovei „Sevnaučflot“ ir Jungtinių Amerikos Valstijų įmonei „Fishery Group LLC“, tretysis asmuo atsakovų pusėje be savarankiškų reikalavimų žemės ūkio gamybinis kooperatyvas žvejybos kolūkis „Zimniaja Zolotica“, dėl skolos priteisimo.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą,

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

Pareiškėjas Norvegijos įmonė „Shipping Service“ A/S 2009 m. spalio 16 d. Klaipėdos apygardos teismui pateikė prašymą (civilinė byla Nr. 2-2434-125/2009, b. l. 3-8), iki bus paruoštas ir pareikštas ieškinys dėl jūrinio reikalavimo, taikyti laikinąsias apsaugos priemones – areštuoti atsakovui RAB „Sevnaučflot“ priklausantį laivą „Mount Kent“, plaukiojantį su Rusijos Federacijos vėliava, kuris šiuo metu yra Lietuvis Respublikos jurisdikcijoje, uždraudžiant laivui išplaukti iš Klaipėdos valstybinio jūrų uosto, laivą parduoti, dovanoti, įkeisti ir atlikti kitus teisinius veiksmus, dėl kurių keistųsi laivo savininkas ar sumažėtų laivo vertė, taip pat supjaustyti laivą dalimis į metalo laužą.

Klaipėdos apygardos teismas 2009 m. spalio 16 d. nutartimi (civilinė byla Nr. 2-2434-125/2009, b. l. 41-42) pareiškėjo prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo iki ieškinio padavimo tenkino (CPK 148 str. 1 d.) ir įpareigojo jį per 14 dienų pateikti Klaipėdos apygardos teismui ieškinį. Lietuvos apeliacinis teismas 2009 m. balandžio 20 d. nutartimi (civilinė byla Nr. 2-2434-125/2009, b. l. 75-77) Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. spalio 16 d. nutartį dėl laivo arešto paliko nepakeistą.

Ieškovas (pareiškėjas) Norvegijos įmonė „Shipping Service“ A/S 2009 m. lapkričio 6 d. kreipėsi į Klaipėdos apygardos teismą su ieškiniu, kurį patikslinęs prašė priteisti iš atsakovo RAB „Sevnaučflot“ 579 962,50 Norvegijos kronų (NOK) skolą, 6 % metinių palūkanų už priteistą sumą už laikotarpį nuo bylos iškėlimo teisme iki visiško teismo sprendimo įvykdymo; iš atsakovo JAV įmonės „Fishery Group LLC“ subsidiariai priteisti 262 778,14 NOK skolą (t. 1, b. l. 3-6; t. 2, b. l. 46-48), remdamasis jo ir atsakovo RAB „Sevnaučflot“, laivo „Hallarklettur“ (naujas pavadinimas – „Casablanka“), plaukiojančio su Rusijos Federacijos vėliava, 2006 m. lapkričio 15 d. sutartimi Nr. 06/2006 dėl laivo agento paslaugų teikimo (toliau – Agentavimo sutartis) (civilinė byla Nr. 2-2434-125/2009, b. l. 14-17).

Atsakovas RAB „Sevnaučflot“ atsiliepimu į ieškinį (t. 1, b. l. 19-21) ieškinį prašė palikti nenagrinėtą, nes Agentavimo sutartimi sutarties šalys susitarė, kad bet koks ginčas, nesutarimas ar reikalavimas, kylantis iš Agentavimo sutarties ar susijęs su šia sutartimi, jos pažeidimu, nutraukimu arba galiojimu, bus nagrinėjamas Oslo Arbitraže pagal Norvegijos Karalystės įstatymus.

Atsakovas JAV įmonė „Fishery Group LLC“ atsiliepimo į ieškinį nepateikė.

II. Pirmosios instancijos teismo nutarties esmė

Klaipėdos apygardos teismas 2011 m. kovo 22 d. nutartimi (t. 4, b. l. 45-46) nutarė bylą nutraukti, o nutarčiai įsiteisėjus panaikinti Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. spalio 16 d. nutartimi taikytas laikinąsias apsaugos priemones. Pirmosios instancijos teismas atkreipė dėmesį į Agentavimo sutarties 6.3 punktą, kuris nustato, kad bet koks ginčas, nesutarimas ar reikalavimas, kylantis iš Agentavimo sutarties ar susijęs su šia sutartimi, bus sprendžiamas Oslo Arbitraže pagal Norvegijos Karalystės civilinio proceso akto 32 straipsnio nuostatas. Archangelsko srities Arbitražo teismas atsakovui RAB „Sevnaučflot“ įvedė išorinį valdymą ir nuo 2009 m. rugsėjo 30 d. įsigaliojo pasekmės, kurias numato Rusijos Federalinis įstatymas „Dėl nemokumo (bankroto)“ (t. 2, b. l. 72–79). Kitas atsakovas JAV įmonė „Fishery Group LLC“ turto Lietuvos Respublikoje neturi. Todėl pirmosios instancijos teismas padarė išvadą, kad ieškinys neteismingas Klaipėdos apygardos teismui ir byla nutrauktina kaip nenagrinėtina teisme (CPK 293 str. 1 p.).

III. Atskirojo skundo ir atsiliepimo į jį argumentai

Ieškovas Norvegijos įmonė „Shipping Service“ A/S atskiruoju skundu (t. 4, b. l. 47-49) prašo panaikinti Klaipėdos apygardos teismo 2011 m. kovo 22 d. nutartį ir perduoti bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš esmės. Atskirąjį skundą argumentuoja tuo, kad:

1. Teismas privalo atsisakyti priimti ieškinį arba palikti jį nenagrinėtą tada, kai atsakovas reikalauja laikytis arbitražinio susitarimo ir tik nustačius, jog arbitražinis susitarimas (arbitražinė išlyga) yra galiojantis, o galiojimo įvertinimą teismas privalo atlikti *ex officio*. Jeigu arbitražiniame susitarime nėra aiškiai išreikštos šalių valios ginčo sprendimą perduoti arbitražui, toks arbitražinis susitarimas negalioja. Vien sąvokos „arbitražas“ vartojimas šalių sutartyje neįrodo fakto, jog tarp šalių buvo sudarytas arbitražinis susitarimas, jog arbitražinis susitarimas yra galiojantis ir sudaro pagrindą atsisakyti priimti ieškinio pareiškimą ar jį palikti nenagrinėtą (Lietuvos apeliacinio teismo 2000 m. gruodžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-447/2000; Lietuvos apeliacinio teismo 2004 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-239/2004; Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. rugsėjo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-967/2009).

2006 m. lapkričio 15 d. agentavimo sutartyje nurodyta, kad ginčas bus sprendžiamas Oslo Arbitraže, tačiau nekonkretizuota, kokiame būtent Oslo arbitražiniame teisme, kokia bus ginčo sprendimui taikytina teisė. Pagal LR teisės aktus ginčai, susiję su bankrotu, negali būti perduodami spręsti arbitražiniam teismui (Komercinio arbitražo įstatymo 11 str. 1 d.). Todėl pirmosios instancijos teismas turėjo išsiaiškinti, ar pagal kitos valstybės nacionalinę teisę ginčas dėl skolos priteisimo gali būti perduotas nagrinėti arbitražui. Nors atsakovo RAB „Sevnaučflot" nemokumo procedūra Lietuvos Respublikoje negalioja, tačiau Rusijos Federacijoje ji sukuria teisines pasekmes, kurios gali būti pagrindu pripažinti arbitražinį susitarimą negaliojančiu.

2. Civilinė byla buvo iškelta dviem atsakovams dėl tos pačios piniginės prievolės įvykdymo. Su atsakovu JAV įmone „Fishery Group LLC“ ieškovas arbitražinio susitarimo nesudarė, todėl pirmosios instancijos teismas be pagrindo nutraukė bylos dalį pastarojo atsakovo atžvilgiu.

3. CPK nenumato bylos nutraukimo pagrindo ar ieškinio palikimo nenagrinėto dėl to, jog ginčo šalis neturi Lietuvoje jokio turto. Ieškovo reikalavimai abiem atsakovams yra glaudžiai susiję, todėl tikslinga juos nagrinėti kartu toje pačioje byloje.

4. Klaipėdos apygardos teismas neatsižvelgė į tai, kad 1952 m. Tarptautinės konvencijos dėl kai kurių taisyklių, susijusių jūrų laivų areštu, suvienodinimo (toliau – 1952 m. Konvencija) 7 straipsnio 1 dalies b punktas leidžia nagrinėti bylą iš esmės teismui tos valstybės, kurioje buvo pareikštas jūrinis reikalavimas. Kadangi jūrinis reikalavimas pareikštas Lietuvoje (laivas areštuotas Lietuvoje), Lietuvos Respublikos teismai gali nagrinėti šią bylą iš esmės.

5. Tuo atveju, jei būtų pripažinta, jog šalių ginčas turi būti nagrinėjamas arbitraže, pagrindo panaikinti pritaikytas laikinąsias apsaugos priemones nėra, nes 1952 m. Konvencijos nuostatos leidžia areštuoti laivą ir tada, kai ginčą nagrinės arbitražinis teismas (1952 m. Konvencijos 7 str. 2 d.). Pirmosios instancijos teismas turėjo skirti protingą terminą kreiptis į kitą instituciją, galinčią nagrinėti ginčą (Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-877/2010).

Atsakovas RAB „Sevnaučflot“ atsiliepimu į atskirąjį skundą (t. 4, b. l. 62-63) su skundu nesutinka ir prašo Klaipėdos apygardos teismo 2011 m. kovo 22 d. nutartį palikti nepakeistą.

Tretysis asmuo atsakovo pusėje SPK ŽK „Zimniaja Zolotica“ atsiliepimu į atskirąjį skundą skundo nepripažįsta ir prašo Klaipėdos apygardos teismo 2011 m. kovo 22 d. nutartį palikti nepakeistą. Teigia, kad pagal Agentavimo sutarties 6.2 punktą sutartis aiškinama taikant Norvegijos Karalystės įstatymus; pagal 6.3 punktą bet koks ginčas, nesutarimas ar reikalavimas, kylantis iš agentavimo sutarties ar susijęs su ja, spręstinas Oslo Arbitraže pagal Norvegijos civilinio proceso akto 32 straipsnio nuostatas. Uždarajai akcinei bendrovei „Fishery Group“ Klaipėdos apygardos teismas 2009 m. gegužės 12 d. nutartimi iškėlė bankroto bylą. Ieškovo motyvai, kad Agentavimo sutartyje nenurodytas konkretus Arbitražas Osle, nepagrįstas, nes civilinėje byloje Nr. 2-1059-524/ 2009, atstovaudamas Norvegijos įmonei „Tromso Mekaniske AS“, pateikė rašytinius paaiškinimus, jog Norvegijos Karalystės (Oslo) Aukščiausiojo teismo advokatas G. N. sutiko būti arbitru (http://w.w.w.gune.no).

Ieškovas per 14 dienų, t. y. iki 2009 m. spalio 31 d. nepateikė ieškinio teismui, todėl nuo 2009 m. spalio 31 d. laivas areštuotas neteisėtai.

IV. Apeliacinio teismo nustatytos aplinkybės, teisiniai argumentai ir išvados

Atskirasis skundas atmestinas.

Iš bylos duomenų nustatyta, kad ieškovas ir atsakovas RAB „Sevnaučflot“ 2006 m. lapkričio 15 d. sudarė agentavimo sutartį Nr. 06/2006; ieškovas kaip agentas sutartimi prisiėmė atsakomybę už atsakovui RAB „Sevnaučflot“ priklausančio laivo „Hallarklettur“ tiekimą ir agentavimą (t. 1, b. l. 55-58). Laivo savininkas įsipareigojo sumokėti agentui už paslaugas (Agentavimo sutarties 3.3 p.). Bet kokį ginčą, nesutarimą ar reikalavimą, kylantį iš Agentavimo sutarties arba susijusį su šia sutartimi, jos pažeidimu, nutraukimu ar galiojimu, sutarties šalys susitarė spręsti Oslo arbitraže pagal Norvegijos civilinio proceso akto 32 straipsnį (Agentavimo sutarties 6.3 p.).

Atsakovo JAV įmonės „Fischery Group LLC“ subsidiarią atsakomybę ieškovas kildina iš pastarojo 2007 m. sausio 26 d. faksimilinio pranešimo (t. 1, b. l. 59-60). Juo atsakovas JAV įmonė „Fischery Group LLC“ išreiškė valią garantuoti ieškovui apmokėjimą už agentavimo paslaugas, kurios buvo suteiktos laivui „Casablanka“ Kristiansund uoste pagal sąskaitas Nr. 337-6/B ir 337-6/C, išrašytas 2007 m. sausio 12 d., už bendrą 262 778,14 NOK sumą.

Ieškovo teigimu, teikdamas laivo agento paslaugas atsakovo RAB „Sevnaučflot“ užsakymu jis pristatė į laivą įvairių atsargų ir medžiagų, maisto produktų, geriamojo vandens, telefono papildymo kortelių, išmokėjo grynųjų pinigų laivo kapitonui, taip pat teikė įvairias paslaugas, tokias kaip viešbučių, lėktuvo bilietų rezervavimas, laivo radijo įrangos patikrinimas ir sertifikavimas, laivo kuro pavyzdžių tyrimas laboratorijoje, taksi paslaugos, laivo klasifikacinės bendrovės paslaugos, laivo uosto paslaugos, gautos sąskaitos už laivo uosto mokesčius ir rinkliavas. Ieškovas kreipėsi į Lietuvos Respublikos teismą, vadovaudamasis 1952 m. Konvencijos 7 straipsnio 1 dalies b punktu ir CPK 30 straipsnio 2-3 dalimis, 33 straipsniu.

Nors ieškovo reikalavimas pagrindiniam skolininkui susijęs su laivo „Hallarklettur“ (naujas pavadinimas - „Casablanka“) agentavimu, tačiau laikinosios apsaugos priemonės iki kreipimosi į kompetentingą instituciją buvo pritaikytos laivui „Mount Kent“. Laivas „Mount Kent“ dalinės nuosavybės teise priklauso dviems asmenims: atsakovui RAB „Sevnaučflot“ (52 %) ir trečiajam asmeniui žvejybiniam kolektyviniam ūkiui „Zimniaja Zolotica“ (48 %) (civilinė byla Nr. 2-2434-510/2009, b. l. 41-42, 61-65) (1952 m. Konvencijos 3 str. 1 d.).

Apeliacine tvarka nagrinėjamoje byloje keliami klausimai dėl arbitražinės išlygos ir 1952 m. Konvencijos taikymo, bylos nutraukimo pagrindo ir Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. spalio 16 d. nutarties dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo panaikinimo.

Dėl ginčo, susijusio su jūriniu reikalavimu, priskirtinumo teismų kompetencijai

Ieškovas yra Norvegijos Karalystės rezidentas, atsakovai – Rusijos Federacijos ir Jungtinių Amerikos Valstijų rezidentai, ginčas kilo iš komercinių santykių, tad pirmosios instancijos teismas pirmiausia turėjo išspręsti bylos, turinčios užsienio (tarptautinį) elementą, jurisdikcijos klausimą, t. y. ar Lietuvos Respublikos teismas turi kompetenciją priimti ieškinį ir nagrinėti bylą iš esmės (CPK 782 str.).

Lietuvos Respublika 1952 m. Konvenciją ratifikavo 2002 m. kovo 26 d. įstatymu Nr. IX-802 (Konvencija įsigaliojo nuo 2002 m. gegužės 4 d.). Rusijos Federacija prie 1952 m. Konvencijos prisijungė 1999 m. sausio 6 d. federaliniu įstatymu Nr. 13-FZ (№ 13-ФЗ). Norvegijos Karalystė taip pat yra 1952 m. Konvencijos dalyvė nuo 1994 m. lapkričio 1 d. 1952 m. Konvencijos 8 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad 1952 m. Konvencijos nuostatos taikomos visiems laivams, plaukiojantiems su susitariančiosios valstybės vėliava (lot. *lex flagi*, aptariamu atveju – Rusijos Federacijos), bet kurios susitariančiosios valstybės jurisdikcijoje.

1952 m. Konvencijos 7 straipsnio 1 dalies b punkte sakoma, kad šalies, kurioje areštuotas laivas, teismai (nagrinėjamu atveju Lietuvos teismai) *gali nagrinėti bylą iš esmės*, jeigu reikalavimas pareikštas šalyje, kurioje buvo areštuotas laivas. Jūrinis reikalavimas apibrėžiamas kaip reikalavimas, pareikštas dėl locmano paslaugų, gaminių ir medžiagų, pristatytų į laivą ir skirtų jo eksploatacijai ar priežiūrai, laivo statymo, remonto, įrengimo arba mokesčių ir rinkliavų už naudojimąsi dokais, laivo kapitono išlaidų, įskaitant krovinių siuntėjų, laivo frachtuotojų ar agentų išlaidų laivo ar jo savininko vardu (1952 m. Konvencijos 1 straipsnio 1 dalies j-n punktai). Taigi pagal 1952 m. Konvencijos nuostatas ieškovas laikytinas turinčiu jūrinį reikalavimą, o Lietuvos teismai iš principo gali (tačiau neprivalo) nagrinėti jūrinį reikalavimą iš esmės.

Klaipėdos apygardos teismas 2009 m. spalio 16 d. nutartimi ne tik tenkino pareiškėjo (ieškovo) prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo CPK 148 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka, bet kartu įpareigojo jį per 14 dienų pateikti ieškinį Klaipėdos apygardos teismui, ką pareiškėjas (ieškovas) ir padarė. Skundžiama nutartimi Klaipėdos apygardos teismas civilinę bylą nutraukė kaip nenagrinėtiną teisme (CPK 293 str. 1 p.). Teisėjų kolegija su tokia pirmosios instancijos teismo pozicija nesutinka.

1952 m. Konvencijos 7 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad jei šalys susitarė pateikti ginčą kito konkretaus teismo, negu tas, kurio jurisdikcijoje buvo atliktas areštas, jurisdikcijai arba arbitražui, teismas ar kitas atitinkamas teismo organas, kurio jurisdikcijoje areštuotas laivas, gali nustatyti terminą, per kurį ieškovas turi kreiptis į teismą. Lietuvos apeliacinis teismas 2009 m. balandžio 20 d. priimtoje nutartyje (civilinė byla Nr. 2-521/2009) atkreipė dėmesį, kad šios 1952 m. Konvencijos nuostatos vertimas į lietuvių kalbą nevisiškai tikslus, nes autentiško 1952 m. Konvencijos teksto anglų kalba 7 straipsnio 3 dalyje yra nurodyta, jog teismas ar kitas atitinkamas teisminis organas, kurio jurisdikcijoje buvo areštuotas laivas, gali nustatyti terminą, per kurį pareiškėjas turi pradėti procesą („[...] the claimant shall bring proceedings“). Be to, 1952 m. Konvencijos nuostatos, įtvirtinančios teismo, kurio jurisdikcijoje buvo areštuotas laivas, teisę nustatyti terminą, per kurį pareiškėjas turi pradėti procesą, nenumato konkrečių terminų, o palieka šį klausimą spręsti teismo nuožiūra. Kadangi konvencijos turi viršenybę nacionalinės teisės aktų atžvilgiu (Tarptautinių sutarčių įstatymo 1 str. 1 d., 11 str. 1-2 d., CK 1.13 str.), CPK 148 straipsnio 2 dalyje nustatytas 14 dienų terminas teismo, sprendžiančio laikinųjų apsaugos priemonių taikymo klausimą, nesaisto. Tad taikydamas laikinąsias apsaugos priemones, teismas, kurio jurisdikcijoje yra prašomas areštuoti laivas, turi teisę nustatyti ir ilgesnį terminą nei CPK 148 straipsnyje nustatytas maksimalus 14 dienų terminas.

Esant tokioms aplinkybėms, konstatuotina, kad ginčai dėl jūrinio reikalavimo yra priskiriami teismų jurisdikcijai (1952 m. Konvencijos 7 str.), todėl pirmosios instancijos teismas nepagrįstai nutraukė civilinę bylą atsakovo RAB „Sevnaučflot“ atžvilgiu pagal CPK 293 straipsnio 1 punktą. Ši skundžiamos nutarties dalis naikinama dėl netinkamo įstatymo taikymo (CPK 329 str. 1 d.).

Dėl arbitražinės išlygos

Arbitražinis susitarimas - sutartis, kuria šalys susitaria spręsti tarpusavio ginčus ne teismine, o kita pasirinkta tvarka. Šis susitarimas šalims yra privalomas ir jos negali vienašališkai jo keisti, taip pat negali jo pažeisti, t. y. kilus ginčui vietoj arbitražo kreiptis su ieškiniu į teismą (lot. *pacta*

sunt servanda). CPK 137 straipsnio 2 dalies 6 punkte nustatyta, kad teismas atsisako priimti ieškinį, jeigu šalys yra sudariusios susitarimą perduoti ginčą spręsti arbitražui ir atsakovas prieštarauja ginčo nagrinėjimui teisme bei reikalauja laikytis arbitražinio susitarimo, o jeigu ieškinys priimtas – palieka jį nenagrinėtą (CPK 296 str. 1 d. 9 p.) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 9 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-64/2010).

Pasak apelianto, arbitražinė išlyga negalioja, nes Agentavimo sutarties šalys nekonkretizavo, kokiame Oslo arbitražo teisme turi būti nagrinėjamas ginčas ir ginčo sprendimui taikytinos teisės. Šie ieškovo argumentai nepagrįsti dėl tokių priežasčių. Pirma, išvadą, ar arbitražinis susitarimas pagal savo turinį ir prasmę yra susitarimas perduoti nagrinėti ginčą kitai institucijai negu teismas, galima daryti tik išsamiai ištyrus ir įvertinus byloje esančius įrodymus. Šie klausimai nagrinėjami ir sprendžiami tuo atveju, jei yra pareikštas reikalavimas dėl susitarimo pripažinimo negaliojančiu. Pripažinti arbitražinę išlygą negaliojančia ieškovas nereikalavo. Antra, LR komercinio arbitražo įstatymo 19 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad arbitražo teismas turi teisę pats priimti sprendimą dėl savo kompetencijos nagrinėti ginčą, įskaitant ir tuos atvejus, kai kyla abejonių dėl arbitražinio susitarimo buvimo ar galiojimo. Tai vadinamoji *kompetencijos-kompetencijos doktrina*, reiškianti, kad arbitražo teismas sprendžia dėl arbitražinio susitarimo (ne)galiojimo, įskaitant ir dėl to, ar yra sudarytas arbitražinis susitarimas. Arbitražinio teismo sprendimas dėl savo kompetencijos nagrinėti ginčą nepaneigia arbitražinio susitarimo šalies teisės vėliau siekti arbitražinį susitarimą pripažinti negaliojančiu teisme. Taigi arbitražo ir teismų jurisdikcijos santykis yra toks: arbitražas turi teisę ir pareigą spręsti savo jurisdikcijos klausimą prieš spręsdamas ginčą iš esmės, o teismai negali spręsti arbitražo kompetencijos klausimo, iki arbitrai nepriima sprendimo tuo klausimu.

Galiausiai pažymėtina, kad Agentavimo sutarties 6.3 punkte numatyta, jog bet koks ginčas, nesutarimas ar reikalavimas, kylantis arba susijęs su šia sutartimi, jos pažeidimu, nutraukimu ar galiojimu, bus sprendžiamas Oslo Arbitraže pagal Norvegijos civilinio proceso akto 32 straipsnio nuostatas. Kiekviena šalis paskirs po arbitrą po to, kai viena šalis kitai įteiks arbitražo reikalavimą. Jeigu taip paskirti arbitrai nesutars dėl trečiojo arbitro arba jei viena iš šalių nepaskirs savo arbitro, tai trečiąjį arbitrą arba arbitrą priklausomai nuo aplinkybių, paskirs Oslo miesto teismo pirmininkas (Oslo Byrett); agentavimo sutarties 6.4-6.5 punktuose numatyta, kad arbitrų kolegija bus sudaryta iš trijų arbitrų, bylos nagrinėjimas arbitraže vyks Osle.

Iš Agentavimo sutarties 6 straipsnio akivaizdu, kad sutarties šalys sprendė procedūrinius klausimus dėl arbitrų parinkimo ir paskyrimo; būdus, kaip išeiti iš situacijos, jeigu viena iš jų vengs dalyvauti formuojant arbitrų kolegiją. Tai leidžia teigti, kad Agentavimo sutarties šalys sąvoką „arbitražas“ vartojo ne formaliai; sutarė nesinaudoti nuolatinių arbitražinių institucijų paslaugomis, t. y. susitarė dėl arbitražo *ad hoc*. Arbitražo *ad hoc* atveju sutarties šalys perduoda spręsti ginčą jų pačių suformuotam arbitražui, kurio įgaliojimai pasibaigia išsprendus konkretų ginčą. Todėl tai, kad iš arbitražinio susitarimo negalima identifikuoti arbitražinės institucijos, *per se* nedaro arbitražinės išlygos negaliojančios.

Tai, kad Agentavimo sutarties šalys nesulygo dėl ginčui, kylančiam ar susijusiam su šia sutartimi, taikytinos materialinės teisės, nedaro įtakos arbitražinės išlygos galiojimui.

Po to, kai Agentavimo sutarties šalys sudarė arbitražinį susitarimą (ir kilo ginčas) jų teisinė padėtis pasikeitė: tiek ieškovui, tiek atsakovui RAB „Sevnaučflot“ taikomos bankroto procedūros (t. 1, b. l. 173; t. 2, b. l. 27, 73-82; t. 4, b. l. 31-32, 36-37). 1958 m. Niujorko konvencijoje dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo nenustatyta, kad arbitražo institucijos turi teisę spręsti visus bet kokio pobūdžio ginčus. Arbitražo sprendimą pripažinti ir leisti vykdyti gali būti atsisakyta, jeigu tos valstybės, kurioje prašoma pripažinti ir leisti vykdyti arbitražo sprendimą, kompetentinga valdžios institucija pripažįsta, kad ginčo objektas pagal tos valstybės įstatymus negali būti arbitražo nagrinėjimo dalykas (Niujorko konvencijos V str. 2 d. a p.). Taigi ginčo arbitruotinumas nustatomas atsižvelgiant į teismo vietos (lot. *lex fori*) materialinę teisę.

Pagal LR komercinio arbitražo įstatymo 11 straipsnio 1 dalį, 40 straipsnio 2 dalies 1 punktą arbitražui negali būti perduoti ginčai, susiję su bankrotu. Kasacinis teismas 2008 m. lapkričio 10 d. nutartyje (c. b. Nr. 3K-3-562/2008) akcentavo, kad LR komercinio arbitražo įstatymo 11 straipsnio 1 dalis yra imperatyvi teisės norma. LR įmonių bankroto įstatymo 15 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad bylos, kuriose bankrutuojančiai įmonei pareikšti turtiniai reikalavimai, perduodamos bankroto bylą iškėlusiam teismui. Panašiai numato Rusijos Federalinio įstatymo „Dėl nemokumo (bankroto)“

75 straipsnis: kreditoriai turi teisę pareikšti reikalavimus skolininkui bet kuriuo momentu išorinio valdymo metu. Išorinis valdytojas nagrinėja kreditorių reikalavimus ir pagal jų nagrinėjimo rezultatus daro atitinkamą įrašą kreditorių reikalavimų rejestre. Prieštaravimus dėl išorinio valdytojo rezultatų, gautų išnagrinėjus kreditorių reikalavimus, kreditorius gali pareikšti arbitražo teismui (taip Rusijos Federacijoje vadinamas valstybinis teismas), nagrinėjančiam bankroto bylą. Bankroto bylos iškėlimas sukelia *erga omnes* padarinius, t. y. įmonės nemokumo faktas sukelia teisines pasekmes ne tik toje byloje dalyvaujantiems asmenims.

Įvertinusi Lietuvos teisinį reguliavimą, teisėjų kolegija sprendžia, kad turtinis reikalavimas bankrutuojančiai įmonei priskiriamas teismo, kuris iškėlė įmonei bankroto bylą, jurisdikcijai, o toks ginčas tampa nearbitruotinu. Bylos dalis, susijusi su pagrindiniu skolininku, neteisminga Lietuvos Respublikos teismams, todėl ieškinys jo atžvilgiu turėjo būti paliktas nenagrinėtas (CPK 782 str.).

Dėl bylos nutraukimo atsakovo JAV įmonės „Fischery Group LLC“ atžvilgiu

Apeliantas teisingai pastebėjo, kad jis nėra sudaręs arbitražinio susitarimo su atsakovu JAV įmone „Fischery Group LLC“, todėl pirmosios instancijos teismas neturėjo teisės nutraukti bylą jo atžvilgiu pagal CPK 293 straipsnio 1 punktą. Kita vertus, ieškovas neįrodė CPK 30 straipsnio 3 dalies taikymo sąlygų, t. y. kad ieškinys yra susijęs su atsakovo JAV įmonės „Fischery Group LLC“ filialo veikla, kad jis turi filialą Lietuvoje ir čia vykdo ūkinę komercinę veiklą (CPK 178 str.). VĮ Registrų centro duomenimis, JAV įmonė „Fischery Group LLC“ Lietuvoje filialo neturi. Ieškinio dalis, susijusi su papildomu skolininku, taip pat turėjo būti palikta nenagrinėta (CPK 782 str.).

Dėl nutarties, kuria pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės, panaikinimo

Skundžiama nutartimi pirmosios instancijos teismas *inter alia* nutarė nutarčiai dėl civilinės bylos nutraukimo įsiteisėjus panaikinti Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. spalio 16 d. nutartimi taikytas laikinąsias apsaugos priemones - laivo „Mount Kent“ areštą.

Ieškovas prašo palikti taikytas laikinąsias apsaugos priemones, kol jis per nustatytą protingą terminą inicijuos procesą arbitraže. Kaip buvo minėta, pradėjus pagrindinio skolininko bankroto procedūrą, pagal Lietuvos materialinę teisę ginčas praranda arbitruotinumo savybę ir turi būti nagrinėjamas bankroto bylą nagrinėjančiame teisme. Rusijos Federalinio įstatymo „Dėl nemokumo (bankroto)“ 69 straipsnyje įtvirtintos išorinio valdymo įvedimo pasekmės. Jis numato, kad įvedus išorinį valdymą anuliuojamos anksčiau taikytos priemonės dėl kreditorių reikalavimų užtikrinimo. Tai susiję su tuo, kad įvedus išorinį valdymą kartu nutrūksta skolininko valdymo organų įgaliojimai - jie perleidžiami išoriniam valdytojui, taip pat įvedamas moratoriumas kreditorių reikalavimams pagal piniginius įsipareigojimus ir privalomų skolininko mokėjimų patenkinimui. Todėl tuo atveju, jeigu laikinosios apsaugos priemonės būtų paliktos galioti, o ieškovo jūrinio reikalavimo teisė į atsakovą RAB „Sevnaučflot“ būtų pripažinta pagrįsta, ieškovas negalėtų pretenduoti atgauti savo reikalavimo patenkinimą iš areštuoto laivo, apeidamas kitus bankrutuojančios įmonės kreditorius.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi LR civilinio proceso kodekso 337 straipsnio 2 punktu, 338 straipsniu,

n u t a r i a :

Klaipėdos apygardos teismo 2011 m. kovo 22 d. nutarties dalį, kuria civilinė byla pagal ieškovo Norvegijos įmonės „Shipping Service“ A/S ieškinį bendraatsakoviams ribotos atsakomybės bendrovei „Sevnaučflot“ ir Jungtinių Amerikos Valstijų įmonei „Fishery Group LLC“ dėl skolos priteisimo nutraukta, panaikinti ir klausimą išspręsti iš esmės – ieškinį palikti nenagrinėtą.

Likusias Klaipėdos apygardos teismo 2011 m. kovo 22 d. nutarties dalis palikti nepakeistas.

Teisėjai Alė Bukavinienė

Algirdas Gailiūnas

Danutė Gasiūnienė